

N:o 121.

Af Herr Grefve E. Sparre: Om bildande af ett utaf staten understödt bolag eller association för tillhandahållande af lån eller förlag åt idkare af jordbruk, bergshandtering, bruks- och sågverksrörelse.

Den tryckta ställning, hvori såväl vår handel som våra näringar sedan mer än ett år tillbaka befinna sig, kan af ingen förnekas. Det är under sådana förhållanden hvarje fosterlandsväns pligt att efter sin förmåga söka medverka till en förbättring härutinnan. I främsta rummet torde dock regeringen och representationen hafva skyldigheten att taga under noggrant öfvervägande frågan om medlen till den ekonomiska ställningens förbättrande. Men, om det är en sanning att den, som vill bota ett ondt, bör söka skaffa sig noggrann kännedom icke blott om det ondas symptom, utan i främsta rummet om dess orsaker, så torde icke heller kunna förnekas, att, om man skall kunna lyckas finna verksamma medel att afhjelpa den närvarande förlägenheten inom affärsverlden, man måste söka utforska orsakerna till densamma. Att dessa äro af mångfaldig och olika beskaffenhet kan icke nekas. Den enskilde representanten kan icke känna dem alla, men denna omständighet bör dock ej afskräcka honom från att, genom framläggande af *sin* uppfattning, lemna ett, om ock ringa, bidrag till möjligheten af frågans lyckliga lösning.

Det är på grund af dessa åsigter jag, ehuru erkännande min oförmåga att lemna annat än en högst ofullständig öfverblick af förhållandena, dock trots mig böra i en motion hos Riksdagen söka visa hvori det onda efter min uppfattning har sina rötter, — viss att Riksdagen kommer att åt dessa ämnen egna en allvarlig uppmärksamhet samt derigenom ock skall lyckas finna de rätta botemedlen.

Det finnes, enligt mitt förmenande, några få stora hufvudorsaker till den nuvarande förlägenheten inom vårt land. Jag räknar dertill i främsta rummet *brist på tillräckligt och billigt kapital för utvecklandet af vår industri* samt deraf föranledd svårighet att, äfven under i öfrigt gynsamma förhållanden, kunna konkurrera på världsmarknaden. Den svindel, som i början af detta decennium grep större delen af Europa, kunde icke undgå att i någon mån sträcka sig äfven till oss. Insigten om de stora fördelar jernvägar inom ett vidsträckt land ovilkorligen måste medföra, framkallade helt naturligt en allmän benägenhet att så fort som möjligt kunna tillegna sig dessa fördelar. Icke blott det inom landet tillgängliga kapitalet gick villigt åt detta håll, — äfven det utländska uppsöktes, såväl af staten som af enskilde, för vinnande af det stora målet. Men mångenstädes öfverskattade man fördelarne af de förbättrade kommunikationerna, förmenande att blott jernväg blef bygd, skulle den få trafikinkomst, tillräcklig att icke allenast bära dagkostnaderna, utan ock betala ränta och amortering af skulden för sjelfva anläggningen. Man förbisåg dervid att våra näringar, för att kunna fullt sysselsätta jernvägarne, behöfde en mångfaldigt större verksamhet och följaktligen äfven ett betydligt större rörelsekapital, än tillföre; och då härtill kom att exporten af våra produkter, i följd af samtidigt inträffade försämrade konjunkturer i utlandet, der icke funno afsättning annat än till ytterst nedsatta pris, var det klart att småningom skulle utbildas sig detta tillstånd af förlägenhet inom en mängd yrken, hvaröfver man nu med rätta klagar. Hade de goda konjunkturerna ännu några år fortfarit, är det väl sannolikt att olägenheterna af det i för stor skala bedrifna jernvägsbyggandet nu skulle varit *mindre* känbara, synnerligast som jordbruket under det sistförflutna året blifvit lugnadt med en skörd, som såväl i kvalitet som kvantitet torde öfverskrida hvad den svenska jorden någonsin burit. Men den tryckta ställningen i utlandet har ock fört det med sig, att vi för våra exporterade landtmannaprodukter icke få den tillökning i metallisk valuta, som vi nu såväl kunde behöfva. Under närvarande förhållanden, då en nedsättning i arbetslönerna ovilkorligen måste ega rum är det dock en stor fördel att arbetarens lefnadskostnad bör kunna utan olägenhet betydligt nedsättas, så att på den vägen kan åstadkommas en förut saknad jemnvigt mellan arbetslönen och arbetsprodukten. Dock kan icke ensamt arbetslönernas nedsättning göra tillfyllest för att åstadkomma ett mera normalt förhållande i den ekonomiska ställningen. Dertill fordras, synnerligast för den större industrien mera tillgång på billigt rörelsekapital. Det kan väl ej nekas att våra banker, om ock på ett mera välmenande, än egentligen fullt gag-

nande sätt, sökt tillhandahålla näringarne rörelsemedel. Men det torde med skäl kunna betviflas om deras organisation och egentliga ändamål kan tillåta dem att vara förläggare åt den större industrien. Samtliga bankerna, med undantag af allmänna Hypoteksbanken, äro nemligen, såsom vi alla veta, depositionsbanker, hvarförutan en del bland dem jemväl hafva sedelutgifningsrätt. I sin *förre* egenskap hafva de täflat om att söka slå under sig allt tillgängligt inhemskt kapital; och i den *senare* hafva de, så långt med nödig försigtighet står tillsammans, sökt hålla utelöpande det högsta möjliga belopp sedlar. En följd af deras täflan om det rörliga kapitalet har varit en i allmänhet alltför hög räntefot, jemte behovet att vid ymnigare penningetillgång, till undvikande af ränteförlust, utlåna sina tillgångar på längre tider, än deras egen upplåningstid, hvaraf åter blifvit en gifven följd att de nödgats skaffa sig utländska krediter, hvilka, när behovet så påkallat, kunnat användas till kassans förstärkande. Men *detta* sätt att från utlandet på kortare tider för industriens behof inskaffa penningar i landet är hvarken det naturligaste eller det gagnetigaste.

En annan fråga är, huruvida icke bankerna i sin utlåningsrörelse nedlagt alltför starkt kapital på inköp och belåning af räntebärande obligationer och aktier samt belåning af in-teckningar, under hvilka rubriker man finner att mera än 95 miljoner blifvit placerade. Bankrapporterna upplysa väl icke af hvad slag dessa obligationer äro, lika litet som man af rapporterna kan inhemta beskaffenheten af bankernas grund- och reservfonds-hypoteker. Att likväl en stor del af ifrågavarande obligationer under nu varande tryckta konjunkturer icke kunna utan förlust afyttras, torde med säkerhet kunna antagas, likasom att en del belånade fastighetsin-teckningar svårligen torde kunna realiseraras utan alltför känbara uppoffringar, åtminstone för låntagarne. Då man derjemte af sammandraget finner, att bankerna hafva en utländsk skuld af omkring 28,500,000 kronor samt tillfälliga inhemska lån af 7,225,000 kronor, eller tillhoppa mera än 35 $\frac{1}{2}$ millioner, synes det vara önskligt om sådana åtgärder blefve vidtagna, hvarigenom någon minskning af dessa belopp kunde åstadkommas, utan att blifva för bankernas gäldenärer alltför känbara. Jag lemnar derhän, om detta mål bör vinnas derigenom att staten öfvertager någon del af de tunga valutorna, såsom jernvägsobligationer m. m., eller om det bör ske på annat sätt. Men att någon åtgärd till rörelsens underlättande måste vidtagas, derom torde man i allmänhet vara ense.

Härvid företer sig nu ett förhållande, som har någon likhet med det, hvilket gaf anledning till inrättande af allmänna Hypoteksbanken.

Det torde vara för de flesta bekant, att de enskilda Hypoteksföreningarne mot slutet af 1850-talet till en icke obetydlig del grundade sin på omkring 40 års amortering ställda utlåning på medel, hvilka upplånats mot obligationer med kort uppsägningstid. Då denna tid gick till ända, mötte svårigheter att från annat håll få penningar till deras inköpande. Samma förhållande kan nu möjligen inträffa om bankerna skola infria sin sväfvande skuld, hvilket icke torde kunna ske utan minskning af deras utlåningsrörelse och således till stor skada för den redan nu betryckta affärsställningen. Det är af denna likhet mellan de närvarande förhållandena och dem, hvilka föranledde Allmänna Hypoteksbankens inrättande, som den tanken lätt kan uppstå, att en institution borde komma till stånd, hvilken hade till ändamål att mot obligationer på längre tid skaffa förlag åt våra hufvudnäringar samt såmedelst befria bankerna från en stor del af detta bestyr, hvilket icke rätt väl kan besörjas af anstalter, som upplåna penningar på kort tid. Genom den högst betydliga utveckling såväl jordbruk, bergshandtering, bruks- och trävaru-rörelse, som all slags annan större industri under de senaste åren tagit, är det onekligt att behovet af förlag blifvit allt mera kämbart. Bankerna kunna, af lätt insedda skäl, icke nöjaktigt tillfredsställa detta behof. Dertill erfordras, enligt mitt förmenande, en stark penninge-institution, hvilken, på ungefär enahanda sätt som Hypoteksbanken, kan anskaffa det för dylikt förlag erforderliga kapital samt i möjligaste mån befria oss från behovet af dyrbara och äfventyrliga utländska krediter och deraf framkalladt vaxel-rytteri. Men det torde vara svårt, ja måhända rent af omöjligt, att, om ock en sådan inrättning genom enskildes bemödanden komme till stånd, densamma skulle kunna på någorlunda drägliga vilkor i utlandet upplåna penningar, derest icke institutionen på ett mera verksamt sätt understöddes af statsmakterna. Jag har derföre trott angeläget vara, att före motionstidens slut väcka förslag att Riksdagen måtte, på ungefär enahanda sätt, som vid allmänna Hypoteksbankens inrättande egde rum, besluta,

att, derest under innevarande år ett bolag eller association med ett kapital af minst två millioner kronor samt med Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd kan komma i verksamhet, som har till hufvudsakligt ändamål att genom upplåning mot obligationer på längre tid anskaffa penningar för att användas, dels till utlåning mot pant af spanmål, metaller, trävaror och andra sådana lösören, som kunna lämpa sig för belåning, dels att gifva förlag åt idkare af jordbruk, bergshandtering,

bruks- och sågverksrörelse, dels att köpa eller belåna aktier och andra värdepapper, en sådan inrättning må på det sätt understödjas, att staten såsom grundfond öfverlemnar af Riksgäldskontoret utfärdade ouppsägbara obligationer, löpande med 4 $\frac{1}{2}$ procents ränta, till belopp af åtta millioner kronor, hvilka obligationer dock icke må begagnas till anskaffande af medel för utlåning, utan endast till större eller mindre del försäljas, i händelse sådant vid inrättningens upplösning, till infriande af dess förbindelser oundvikligen erfordras.

Om bifall lemnas till hvad jag sålunda föreslagit, torde genom uppkomsten af en sådan inrättning utvägar kunna beredas, icke blott att på ett verksamt sätt understödja industrien, utan ock att från andra penningeinrättningar öfvertaga en del sådana papper, som nu tynga på deras egentliga rörelse samt möjligen äfven att underlätta den ställning, hvari jernvägsbolag och innehafvare af deras obligationer sig befinna.

Anhålles om remiss till Stats-Utskottet, som lärer, i fall motionen förtjenar afseende, föreslå vilkoren för understödets beviljande och kontrollerna.

Stockholm den 28 Januari 1879.

Eric Sparre.